

VÝPRAVA DO ZÁMECKÉHO PARKU A KE KONÍM

Pojďte s námi!

“

**Co je to
anglický park?**

**K čemu jsou
duběnky?**

**Jak dlouho kůň
doprovází člověka?**

”

POZNÁVÁNÍ JE
DOBRODRUŽSTVÍ!

**12–100
let**

9 km

Stáhněte si brožuru
a interaktivní mapu
za použití QR kódu!

Tato výprava nás provede krásným zámeckým parkem v Heřmanově Městci přes lesopark Palác až ke koňským výběhům. Dále budeme pokračovat volnou krajinou kolem obory s daňky a muflony až k unikátnímu kostelu se zbytky opevnění v Kostelci. Cestou se dozvíme něco z historie parků a soužití koní s lidmi, ukážeme si přírodní zajímavosti a povíme si o skromnosti našich prababiček a pradědečků.

Časový rozvrh a délka výpravy	Nástupní místo 49.945844N, 15.668038E Parkování před zámekem nebo na náměstí v Heřmanově Městci 4,5 h výlet i s povídáním. Případná prohlídka hřebčína 1 h 9 km v mírném terénu
Informace k výpravě	Vstupné stezka volně přístupná WC v přírodě, veřejné WC v HM: Celoročně po až ne: 7.00–17.00 Svačina vlastní, možnost využití občerstvení v Heřmanově Městci Občerstvení Restaurace v Heřmanově Městci
Navíc	V Úherčicích je možné předem domluvit projížďku na koních do okolí: https://kone-uhercice.estranky.cz prohlídka Národního hřebčína v Heřmanově Městci https://www.nhkladruby.cz/ výroba duběnkového inkoustu: https://www.youtube.com/watch?v=mMyd_pyXKe8 jak se oře s koněm: www.youtube.com/watch?v=19ellLqD-7A
Co s sebou pro dospělý doprovod	Vytisknutý plán a fotografie zahrady ve Versailles , pytlík ovsa (možno zakoupit v prodejně zdravé výživy), fotografie květů a plodů růže šípkové
Orientační kalkulace dopravy	Autobusová doprava – autobus pro 42 osob (ceny jsou orientační 48 Kč/km, 242 Kč/hodina čekání) – přepravu si každý individuálně zajišťuje sám dle uvážení.
Aktuálnost informací	https://kone-uhercice.estranky.cz http://www.hermanuv-mestec.cz

Náročnost výpravy

nízká

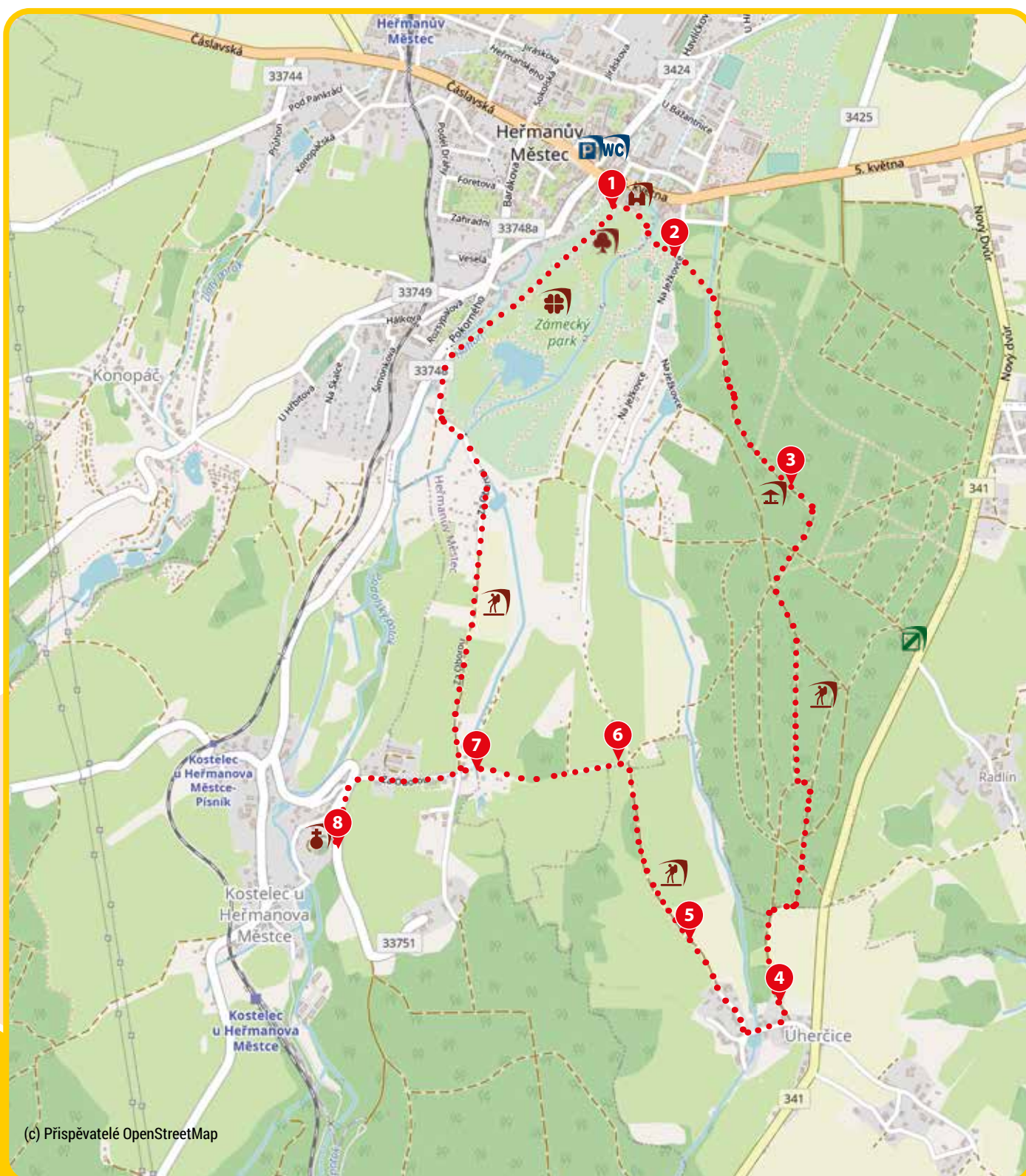
střední

těžká

MAPOVÝ PODKLAD

(c) Příspěvatelé OpenStreetMap

- Zámek Heřmanův Městec
- Kaple sv. Petra a Pavla v Kostelci u H. Městce
- PP Heřmanův Městec

- Odpočinkové místo
- Turistická trasa
- Parkoviště na náměstí Míru Heřmanův Městec

- Významný strom
- Naučná stezka
- Město u dvou moří
WC na náměstí Míru Heřmanův Městec

POPIS TRASY: Zaparkujeme před zámkem nebo někde poblíž v Heřmanově Městci a projdeme brankou do zámeckého parku. Prochází tudy zelená turistická značka. Pokračujeme po ní parkem a zastavíme se v místě výhledu na zámek.

1 ZASTAVENÍ – VÝHLED ZÁMEK

VYPRAVĚČ VYPRAVÍ: Nacházíme se v zámeckém parku. Zámecký park má svou dlouhou historii, jak můžeme tušit podle mohutných staletých stromů, které zde rostou. Historie parku je samozřejmě spojena s historií zámku.

Zdejší zámek byl původně renesanční. V době, kdy šlechta opustila bydlení v hradech sevřených opevněním, začala u svých sídel budovat zahrady, parky a obory. V renesanci se i zde začala psát historie zdejšího parku. Bezprostředně u zámku byla tehdy založena zahrada a na ni dál do svahu, kde nyní stojíme, navazovala obora.

Víte, co je to obora a k čemu slouží?

Obora je vlastně velký oplocený kus přírody, ve kterém se chovají divoká zvířata jako jeleni, daňci a podobně. V minulosti byla skoro u každého zámku obora jednoduše proto, že zvěřina bylo oblíbené a časté jídlo na panském stole. Aby bylo jelenů, daňků a další zvěře dost, aby bylo co dávat na stůl, začalo si panstvo zřizovat obory. Mít oboru patřilo už od renesance, tedy i v baroku a později, k dobrému tónu. Musíme si uvědomit, že zřizování obor jde ruku v ruce se zmenšováním ploch lesa a divoké přírody vůbec. Středověcí rytíři vyrazili na lov do hlubokých lesů a zvěř si ulovili. Všude jí bylo dost. Ale velký rozvoj osídlení toto změnil a renesanční šlechtic by už bez obor nevystačil.

Jaký sloh následuje po renesanci?

Je to baroko. Baroko bylo moderní od konce třicetileté války (1648) asi do poloviny 18. století. Přibližně tedy 100 let, během kterých bylo přestavěno mnoho budov, ale také překomponovány zahrady a parky. I zdejší zahrada doznala jistě proměn. Barokní zahrady byly zorganizované do geometrických obrazců a velmi pravidelné. Prostě člověk si zorganizoval přírodu. Takovou zahradu už zde nevidíme. Abychom si ji uměli představit, můžeme se podívat na fotografie a plány barokních zahrad ve Versailles (pokud máme vytištěné nebo se podíváme na internet).

Jakmile hrabě Špork v roce 1784 dokončil výraznou přestavbu zámku, vrhl se na úpravu jeho okolí: „předělal“ tuto přísnou pravidelnou zahradu.

Proč si myslíte, že chtěl hrabě zahradu změnit?

Může za to změna módy. Móda se totiž netýká a netýkala jen oblečení nebo způsobu stavění, ale i podoby zahrad. V polovině 18. století přišel do módy přírodně krajinářský styl. Pokud jsme pozorně sledovali data, tak víme, že baroku tou dobou už „odzvoniло“, končí přibližně kolem roku 1780. Moderním se stal klasicismus. Ten prosazoval nalezení krásy v prostotě neporušené krajiny a geometrické barokní zahrady zavrhoval jako ošklivé. Změnil se tedy ideál toho, jak by měl vypadat park. Už žádné očividné organizování, ale volná příroda! Jistě jste si všimli, že móda se vyvíjí tak trochu extrémem z jedné strany na druhou: když jsou moderní super krátké sukně, tak je pak vystřídá móda dlouhých sukní ...

Tehdy moderní park se svým vyzněním měl blížit krajině s pastvinami, kde převládají velké travnaté plochy se skupinami stromů. Takovému parku se říká přírodně krajinářský park. Byl nepravidelný, nesymetrický a neměl přímé linie.

Asi tušíte, že aby se zahrada mohla blížit svým vyzněním přírodě, musí být dostatečně velká. Tak velká zahrada tu původně nebyla, ale navazovala na ni obora, jak jsme si již řekli. V oboře byl rybník a mohutné duby. To se náramně hodilo. Hrabě tedy oboru přeměnil na přírodně krajinářský park. Takovému parku se říká anglický park a v takovém se procházíme.

Abychom se ještě lépe zorientovali časově: kdo u nás vládl v roce 1784?

Byl to Josef II., syn Marie Terezie a slavný reformátor.

POPIS TRASY: Pokračujeme po zelené značce parkem až na křižovní s asfaltkou, kde máme po pravé ruce menší stavbu – hájovnu.

2 ZASTAVENÍ – HÁJOVNA

Park byl dále rozvíjen i v 19. století. Majitelé panství totiž posílali své zahradníky přímo do Anglie na zkušenou.

Stojíme u hájovny. Tato je výjimečná tím, že se jedná o chráněnou památku. Byla postavena v romantickém alpském stylu. Majitelé zámku si šlechtili park do krásy, a tak ani hájovnu nemohli postavit jako ledasjakou chalupu. Její stavba měla být reprezentativní a zapadat do celkové koncepce zámeckého parku.

Zde vycházíme ze zámeckého parku a vcházíme do lesoparku Palác.

Přejdeme asfaltku a pokračujeme po zeleném turistickém značení. Procházíme lesem mírně do kopce až k místu, kde je po levé straně posezení.

3 ZASTAVENÍ – ODPOČÍVADLO V LESE

Víte, z čeho se dříve vyráběl inkoust?

Kolem nás všude hojně rostou duby. Na dubových listech se mohou vytvářet takové nádory – kuličky. Těm se říká duběnky. Můžou za ně mušky žlabatky dubové. Ty totiž v květnu a červnu nakladou do listů svá vajíčka. Duběnka – ta kulička, správně hálka, se pak na listu vytvoří jako domov larviček. Duběnky opadávají spolu s listím. Pokud jsme zde na podzim, tak se můžeme po duběnkách podívat po zemi, pokud v létě, musíme se dívat po listech v korunách stromů.

Duběnky jsou zajímavé tím, že se z nich dříve vyráběl inkoust, který se lil do kalamářů. Do nich pak písaři namáčeli svá psací husí brka. Určitě to znáte z pohádek. Každý písař si uměl vyrobit svůj inkoust. Pokud máte chuť experimentovat, můžete si to také zkusit podle jednoduchého návodu na internetu: https://www.youtube.com/watch?v=mMyd_pyXKe8. Jen je potřeba na podzim nasbírat duběnky.

Les má pro nás mnoho zajímavostí, nemusí to být jen rarity, které nikdy neuvidíme. Duběnky jsou celkem běžné a teď už známe jejich tajemství.

Za chvíli dojdeme na rozcestí, kde zelená značka odbočuje doleva. U tohoto rozcestí je naučná tabule, kterou si můžeme přečíst. My budeme pokračovat dále po cyklotrase 4208. Zhruba po 1 km uvidíme po pravé straně lesní pěšinu, která viditelně kopíruje nedalekou silnici. Abychom se vyhnuli chůzi po frekventované silnici, odbočíme na pěšinu. Dojdeme po ní až k ohradám s koňmi.

4 ZASTAVENÍ – U KONÍ

Tipněte si, jak dlouho už kůň doprovází člověka?

Jsou to tisíce let. Odborníci se na tom ještě přesně neshodli, ale 6 tisíc let určitě. Kůň byl ochočen podobně jako ovce a kozy ze svého divokého předka: divokého koně. Úplně nejdříve lidé chovali koně jako takovou „živou“ konzervu, aby měli maso po ruce. Pak přišli na to, že kobyly lze dojit a pak, že se na koních dá jezdit. Kůň se stal ohromným pomocníkem člověka. Tisíce let jezdili společně s člověkem do válek a spolu s ním i umírali.

My dnes chováme koně hlavně pro zábavu. Dříve to tak nebylo. Koně pro zábavu měla pouze šlechta na projížďky nebo na hony. Sedláci měli koně na práci. Zapřahali je do vozů, které svázely seno či obilí, s koňmi se oralo, tahalo dříví z lesa... Síla koně byla velká pomoc v době, kdy lidem při práci na poli ještě nepomáhaly žádné stroje (můžeme si zde pro představu z youtube pustit krátké video, jak se oře s koněm: www.youtube.com/watch?v=19ellLqD-7A).

Koně pomáhali, ale i tak byla práce těžká a časově náročná. Pomáhali po dlouhá staletí. Je to vlastně celkem nedávno, kdy je vytlačily auta a traktory: až v druhé polovině 20. století.

Víte, že koně se dělí na teplokrevníky a chladnokrevníky? Kterého byste vzali na pole a kterého na závody?

Chladnokrevníci jsou klidnější, mohutnější a hodnější, a proto se lépe hodí na práci. Nevadí jim pomalým krokem chodit po poli sem a tam. Teplokrevníci jsou divočejší, mají „horkou krev“, tak se jim líbí závodit.

Koním se odjakživa dával jeden druh obilí, který jim prospívá a dobře je vyživuje. Víte, které obilí to je?

Je to oves (pokud máme s sebou zrno ovsa, ukážeme si, jak vypadá). Pro lidi je oves také zdravý. Určitě znáte ovesné vločky do kaší nebo polévek, snídaňové müsli nebo müsli tyčinky. Poznali byste oves na poli? Můžeme si ho prohlédnout na obrázku na úvodní stránce.

Znáte nějakou písničku, kde se o ovsu a koních zpívá?

- Když jsem jel do Prahy pro hrách
- Já mám koně, vraný koně

V písničce se zpívá: Když já jim dám obroku, oni běží do skoku... Co je to obrok určitě neví nikdo z nás. Obrok je velmi kvalitní oves vypěstovaný na obročním úhoru. To znamená, že pole rok před tím leželo ladem a odpočinulo si.

Když už jsme u těch písni. Víte, jaký kůň je vraný?

Je to černý kůň, černý jako vrána. Bělouš je pochopitelně bílý a ryzák hnědý. Grošovaný kůň je flekatý.

Pokračujeme do vesnice a až narazíme na asfaltku, odbočíme po ní doprava. Sejdeme k rybníku. Od něj pokračujeme po cyklostezce 4208 doprava. Půjdeme po polní cestě a sledujeme keře kolem. U šípkových keřů se zastavíme.

5 ZASTAVENÍ – U ŠÍPKOVÝCH KEŘŮ

Poznáte šípkovou růži?

Ano, roste tady u cesty. Víte vůbec, že tohle je ta slavná růže z pohádky O Šípkové Růžence? Touto růží zarostl celý zámek, nikoliv růžemi, které známe ze zahradnictví a květinářství (Pokud jsme zde mimo období, kdy růže kvetou, ukážeme si fotku květů).

Víte, jaké má růže plody a k čemu jsou dobré?

Plodem růže jsou šípky. Z těch se dá úplně jednoduše vařit velmi dobrý šípkový čaj. Naše prababičky šípky sbíraly a otrhaly by je jistě ze všech keřů v okolí. Šípkový čaj byl totiž v zimě ideálním zdrojem vitamínu C, který nám pomáhá neonemocnět. Naši předkové nemohli dojet do obchodu a koupit si v zimě čerstvé pomeranče nebo mandarinky dovezené přes půl světa. Ale ani to nepotřebovali. Šípky jim rostly za humny.

Podívejme se ještě na šípkové keře. Dnes jsme si povídali o kuličkách dubňek na listech dubu. Na šípkových keřích můžeme najít chlupaté koule. Jsou to také háčky. Když je najdete, z větviček ulomíte a rozkrojíte, zjistíte, že ty chlupaté koule jsou uvnitř plné komůrek. V komůrkách jako v malé bytovce bydlí těsně vedle sebe larvy. Jsou to také žlabatky, zde pochopitelně ne dubové, ale růžové.

Všimněte si také, že v dálce před sebou vidíme věž kostela v Heřmanově Městci. Po pravé straně máme pole a lesopark Palác, kterým jsme přišli. Po levé straně máme oboru.

Dojdeme až k místu, kde se značená cyklotrasa zatáčí doleva.

6 ZASTAVENÍ – ZA ZATÁČKOU

Odtud vidíme do obory a také už začínáme vidět věž kostela v Kostelci.

Zkusme si na naší pouti uvědomit, jak velký či malý byl „svět“ běžného venkovana ještě před 150 lety. Po celá dlouhá staletí platilo, že tam, kde lidé žili, tam i pracovali. Většinu času se pohybovali pouze kolem své vesnice, v polích, na pastvinách, na lukách nebo v lese. Všude se tehdy chodilo pěšky. Z Úherčic chodily děti pěšky do školy do sousední vesnice, do Kostelce, stejně jako jdeme my. V neděli a ve svátky chodili všichni do kostela. Ten nejbližší je opět v Kostelci, k němu mí-

říme, a další se nachází v Heřmanově Městci. Věže obou můžeme vidět.

Na vesnici žili i lidé, kteří měli jen malá nebo žádná pole. Od druhé poloviny 19. století mohli chodit někam za prací, třeba do Heřmanova Městce nebo do Kostelce či Vápenného Podola. Ráno šli pěšky do práce a navečer zpátky. Docházelo se obvykle kolem 5 km. To je hodina svižné chůze. Nebylo myslitelné hledat si práci někde daleko, jen tam, kam se dalo dojít. Musíme si uvědomit, že na kolech se začalo běžně jezdit asi tak před 100 lety, o autech nemluvě.

Svět lidí byl mnohem menší, ale také ho mnohem lépe znali. Přesně věděli, kudy vede jaká pěšina, kde je jaký strom, kde bývá po dešti mokro... V krajině bylo mnohem více cest než dnes. Každý se totiž potřeboval dostat ke svému poli a pole mělo každé hospodářství.

Pokračujeme dále do Kostelce. Zastavíme u prvního stavení na pravo.

7 ZASTAVENÍ – NA KRAJI KOSTELCE

U tohoto domečku si můžeme říct něco o skromnosti našich předků. Nemyslím teď vůbec na středověk, ale třeba na naše prababičky. Podívejte se na ten domeček. Určitě měl původně jenom jednu obytnou světnici s kamny.

Každý si musel umět své jídlo vypěstovat. Takže v zahradách nebyly žádné anglické trávníky a terasy na slunění, ale zeleninové záhony, ovocné stromy, výběhy pro slepice... Slepice měl každý kvůli vajíčkům, na mléko byla v malých hospodářstvích koza a ve větších kravka. Na maso se chovali králíci a husy, u každého stavení byl chlívek, ve kterém se vykrmovalo prasátko. Kdo měl na zahradě jablonoň, jejíž jablíčka vydrží uskladněná až do jara, ten se v zimě měl! Jiné čerstvé ovoce než jablka a hrušky v zimě nebylo. Naši pradědečkové museli být velmi chytří: třeba při sklizni švestek zavěsili jednu větev ze stromu do studně, a čerstvými švestkami mohli překvapit děti na Vánoce.

Skoro až do poloviny 20. století si většina venkovských domácností pekla doma chleba. Hospodyně uměly dělat tvaroh i sýr. Naše prababičky byly přebornice v tom, jak doma využít úplně všechno a dokázaly uvařit dobré jídlo i ze skromných zásob.

Pokračujeme dále až se k nám připojí modrá turistická značka.

8 ZASTAVENÍ – KOSTEL A OPEVNĚNÍ V KOSTELCI

Zde vidíme středověké opevnění a na dvou naučných tabulích si můžeme přečíst něco o jeho historii.

Poté se vrátíme po modré značce do Heřmanova Městce. Projdeme se krásným parkem a můžeme navštívit i historickou budovu hřebčína.

TIP:

Krásný **zámecký park** je také v **Cholticích** a procházku v něm můžeme spojit s návštěvou barokního zámku.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

PRACOVNÍ LIST

1. K čemu je obora?

2. Jak vypadá anglický park?

3. Kdy přišel anglický park do módy?

4. K čemu se dříve používaly duběnky?

5. Na co byste využili koně chladnokrevníka?

6. Jak v zimě doplňovaly vitamín C naše prababičky?
